

ОСВРТИ И ПРИКАЗИ

Алексеј Кишјухас
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

У ОДБРАНУ (СОЦИОЛОГИЈЕ) НАУКЕ

Марко Шкорић: *Социологија науке: меритоновски и конструктивистички програми*.
Сремски Карловци и Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2010., стр. 654.

Студија *Социологија науке* Марка Шкорића плод је изузетног ауторовог напора да на пронаучним основама анализира социјалну природу науке и научног знања. Социологија науке, као основни предмет ове минуциозне студије, представља једну од најзахтевнијих социолошких дисциплина и аутор јој приступа на посебно одважан и обухватан начин. Наиме, иако се усредсређује на компарацију две најзначајније и парадигматичне струје или програма у оквиру дисциплине – мертоновски и конструктивистички програм – Шкорић демонстрира задивљујуће познавање епистемологије, филозофије науке, методологије и историје науке.

Овај задатак сигурно је представљао посебан изазов када је реч о дисциплини попут социологије науке. Наиме, бављење друштвеним условима и утицајима на науку неретко заузима форму социолошког империјализма у којем се занемарују епистемолошки захтеви „тврдох“ наука. Шкорићев проблем са оваквим приступом није његов ватрени антиконструктивизам (или пак антисоциологизам) нити подршка (најчешће) формалном захтеву за мултидисциплинарношћу. Разликујући пронаучне и антинаучне социолог(и)је, аутор заузима недвосмислен став да социологија (науке) може и мора бити дисциплина која достиже веће степене научности него што је то

тренутно случај, истовремено демонстрирајући како је то могуће (види нпр. и Шкорић 2009).

Основни епистемолошко-методолошки проблеми и спорови у социологији и социологији науке чине уводни део студије. У том делу, аутор се бави могућностима социологије (науке) као науке, односно достизањем и задржавањем нивоа научности социологије, упркос традиционалним приговорима таквој пронаучној перспективи (обично етикетираној као позитивизам). На ове приговоре, у кључу проблематизације (ин)детерминизма, објективности/субјективности, интернализма/екстернализма, индивидуализма/холизма, проблема вредности, идеологије итд, Шкорић одговара детаљно и аргументовано. Промоцијом натурализма као методолошке оријентације и упозоравањем на антинауку у социологији, аутор подстицајно подсећа на нажалост заборављени триуизам, да филозофска и социолошка теорија о науци и сама мора бити научна теорија.

Прво поглавље студије чини приказ настанка и еманципације социологије науке као социолошке дисциплине. Овај преглед започиње оптимистичким схватањима науке у Совјетском Савезу, Сједињеним Америчким Државама и Немачкој у првој половини двадесетог века. Аутор нарочито инсистира на

чињеници да је социологија науке настала под утицајем ранијих социолошких теорија, пишући о марксизму, те Манхајму, Хесену и Берналу. Затим, Шкорић анализира неадекватност класичног позитивистичког схватања науке, али указује и на изворе релативизма у класичној филозофији науке (као водеће инспирације конструктивистичких социолога). Посебна пажња посвећена је подстицајној вези између историје науке и социологије науке, путем анализе три великана ових дисциплина: Сартона, Мертонa и Барбера. Ово поглавље обухвата и анализу социјалних и когнитивних околности настанка и развоја конструктивистичких и постмодернистичких оријентација у друштвеним наукама, а посебно у социологији науке и научног знања.

У другом поглављу, Шкорић разматра програм социологије науке Роберта К. Мертонa и његових следбеника, лоцирајући почетак социологије науке у 1930е године, односно године у којима Мертон објављује свој докторат о науци у Енглеској у седамнаестом веку. Анализирају се и други радови из овог периода који повезују историју и социологију науке, уз детаљно преиспитивање бројних проблема социологије науке покренутих овим радовима. Међу овим проблемима налазе се и проблем нормативне структуре науке и социолошке амбиваленције, борба око приоритета у науци, те проблеми научне преваре, научног генија и креативности у науци. Аутор се посветио и бројним концептима мертоновске социологије науке, попут Матејевог ефекта, Ортегине хипотезе, Лоткиног закона, Планковог принципа, као и ширим питањима попут стратификације у науци, анализе цитираности, „невидљивим колецима“, настанком научних дисциплина итд. Чињеница да се аутор храбро определио за проблемску анализу мертоновског програма у социологији науке (уместо историјског прегледа као свакако мање изазовног задатка), студију *Социологија науке* чини изузетно корисним алатом за сваког научника заинтере-

сованог за сопствени позив. Истовремено, овај исцрпан преглед класичног и епистемолошки највреднијег периода у развоју дисциплине социологије науке Шкорићев рад трансформира у студију од изванредног значаја који превазилази границе домаће науке.

Треће поглавље студије посвећено је конструктивистичком програму социологије научног знања, као алтернативном програму у социолошком бављењу феноменом науке и доминантном парадигмом социологије науке у последњих неколико деценија. Аутор није прескочио да се позабави проблемом дефинисања конструктивизма у социологији науке, услед хетерогености и амбиваленција које овај појам са собом носи. Детаљно је размотрио и рад Лудвига Флека, због његовог утицаја на многе социологе и филозофе науке у оквиру конструктивистичког програма. Затим је анализирао рад најутичајнијих конструктивиста, као и најпознатијих конструктивистичких студија случаја, попут рада Пола Формана о квантној физици и каузалности и дебате о спонтаној генерацији између Пастера и Пушеа.

Четврто поглавље представља посебно подстицајан и недвосмислено актуелан део Шкорићеве студије. Наиме, аутор је, попут засебне студије случаја, анализирао „научне ратове“ као последицу успона антинаучне социологије (науке), што је назив за полемике и контроверзе изазване „Сокаловом преваром“ из 1996. године. Шкорић је на продубљен и систематски начин образложио интелектуалне и културне околности ове преваре и консеквентних научних ратова уопште. Приказао је и најважнија мишљења и о самој „афери Сокал“, односно дебату о њеном стварном успеху. Научне ратове аутор је интерпретирао као поларизовани конфликт између научног и антинаучног оријентисаних теоретичара, посебно анализирајући нападе на академску левицу, као и нападе на социобиологију (који трају око тридесет година). Овај део рада аутор завршава аргументованом

оценом научних ратова као изврсног индикатора за стање у савременој (друштвеној) науци и преваленцију антинаучног сентимента у друштвеној науци и хуманистичким дисциплинама.

Завршни део Шкорићеве студије обухвата позив ка епистемолошким релевантним социологији науке, путем критичког осврта и на мертоновски и на конструктивистички програм у оквиру ове дисциплине. Аутор је спор између ове две врсте социологије науке представио као научну контроверзу, нудећи решења о томе где би требало тражити излаз из наведених апорија, као и како га је могуће пронаћи.

Неопходно је истаћи и импресиван број релевантних референци којима се Шкорић служио у писању своје студије, које заузимају 34 странице. Чини се да је хвале вредан захтев за епистемолошким релевантним социологијом науке аутор пре свега испоставио себи, бавећи се својим позивом научника на интелектуално поштен, врхунски обавештен и задивљујуће марљив начин.

Као дисциплина која се бави анализом социјалног контекста научне мисли, савремена социологија науке је упркос својим интелектуалним коренима специфично склона прекомерној социологизацији и релативизацији научног знања, научне праксе и научне истине. Заговарајући опрезни(и) приступ науци, Шкорићев позив на одбрану социологије науке није због (наводне) вредности саме опрезности, већ је то позив настао искључиво на епистемолошким основама и захтевима за социологијом (науке) која је добро теоријски утемељена, исцрпно аргументована и ослобођена сваког релативизма и опскурантизма. Шкорић задржава темељну претпоставку да главни циљ социологије, а самим тим и социологије науке, мора бити тежња за научном истином и објективношћу.

Из тих разлога, вредност ауторове *Социологије науке*, уз њен значај као изузетно исцрпног прегледа и проблемске анализе со-

циологије науке, почива и у аргументованом позиву на адекватнији истраживачки правац у оквирима ове значајне социолошке дисциплине, али и социологије уопште. „Можда су наше категоризације у друштвеној науци погрешне или је одговор у реконцептуализацији друштвених феномена као природних“, написаће Шкорић (стр. 80). Он ће позвати на епистемолошким релевантну друштвену науку која је могућа једино путем интелектуалне кооперације социологије са еволуционом биологијом, те когнитивном и социјалном психологијом (Шкорић 2004).

Да би се тај циљ остварио неопходна је реконструкција доминантног приступа у бављењу социологијом (науке) - што је став који се интерпретира као храбар, понекад и дрзак, иако то не би смео бити случај. Ауторов захтев мотивисан је „само“ жељом за науком која ће бити успешна у свом задатку објашњења света у којем људи живе, што је идеал који прати социологију још од доба њеног оснивања и институционализације. Шкорићева критика антинаучног сентимента у социологији и друштвеним наукама, иако одлично утемељена на епистемолошким основама, истовремено је и позив на повратак фундаменталним научним идеалима и вредностима разума и истине. Бити социолог и устати у одбрану науке не сме деловати као јерес, а визија научне социологије (науке) не сме изгледати *passif*. Својеврсним позивом на буђење научне јавности из опскурантског дремежа, Шкорић позива на одбрану социологије науке, али и социологије као науке.

ЛИТЕРАТУРА:

- Шкорић, М. (2004). Когнитивни аспекти антропологије етничитета. *Социолошки ипреглед* 38 (1-2): 281-307.
- Шкорић, М. (2009). Еволуциони програм у социологији. *Социолошки ипреглед* 43 (4): 413-443.